

Eesti Keskkonnaühenduste Koja avaldus

Århusi konventsiooni kohaste keskkonnaorganisatsioonide määratlemine

Århusi konventsiooni preambulas tõdetakse, et igal inimesel on õigus elada keskkonnas, mis vastab tema tervise ja heaolu vajadustele, ning kohustus praeguste ja tulevaste põlvkondade hüvanguks kaitsta keskkonda ja teha selle seisundi parandamiseks teistega koostööd. Konventsioonis leitakse, et selle õiguse elluviimiseks ja nimetatud kohustuse täitmiseks tuleb anda igapäevale õigus pöörduda keskkonnaasjade üle otsustamise asjus kohtusse ning tunnustatakse, et inimesed võivad vajada oma õiguste teostamiseks abi. Konventsiooni kohaselt on konventsiooniosalised huvitatud sellest, et organisatsioonidel ja teiste üldsuse esindajatel on võimalik pöörduda kohtu poole või kasutada muid õiguslikke vahendeid, et kaitsta oma õigustatud huve ja tagada seaduste täitmine. Eesti on Århusi konventsiooni ratifitseerinud 6.juunil 2001.a. ning seega tunnustanud kõigi selles toodud väidete õigsust ja kohustust neid sätteid rakendada.

Århusi konventsiooni artiklis 5 on defineeritud konventsioonis kasutatavaid mõisteid. Art 5 p 5 defineeritakse „asjast huvitatud üldsus“ järgmiselt: „*asjast huvitatud üldsus* on avalikkus, keda mõjutab või tõenäoliselt mõjutab otsuste tegemine või kes on huvitatud keskkonnaasjade otsustamisest; asjast huvitatud üldsusena käsitletakse ka keskkonnakaitset edendavaid valitsusväliseid organisatsioone, mis vastavad siseriikliku õiguse nõuetele.“

Eeltoodust tulenevalt leiame, et siseriiklikus õiguses võib küll määratleda ära kriteeriumid, millele peab vastama keskkonnaorganisatsioon, omamaks kaebeõigust Århusi konventsiooni järgi, kuid nende kriteeriumide kehtestamisel tuleb hoolikalt silmas pidada, et ei kitsendataks üldsuse õigust ja võimalusi keskkonnaasjades kohtu poole pöördumise osas selliselt, et Århusi konventsiooni eesmärkide saavutamine oleks raskendatud. Konventsioonist ilmneb selgelt, et ligipääs õigusemõistmisele keskkonnaasjus peab olema laiaulatuslik ja et keskkonnaorganisatsioonidele ligipääsu tagamine on üks konventsiooni miinimumnõuetest.

Kõige ülaltoodu alusel esitab Eesti Keskkonnaühenduste Koda oma ettepanekud kriteeriumide osas, millele peaks vastama Eesti keskkonnaorganisatsioonid, omamaks kaebeõigust Århusi konventsiooni kohaselt.

Keskkonnaorganisatsioon peab meie arvamuse kohaselt saama Århusi konventsiooni järgi kaebeõiguse järgmistel tingimustel:

- 1) tegemist on juriidilise isikuga;**
- 2) tegemist on kasumit mittetaotleva juriidilise isikuga;**
- 3) organisatsiooni põhikirjas sisaldub tegevuse eesmärgina keskkonna või keskkonna osa kaitsmine.**

Esimese tingimuse osas märgime, et see tingimus tagab võimaluse organisatsiooni olemuse määratlemiseks tema põhikirjaliste eesmärkide kaudu.

Teise tingimuse juures märgime, et sellele tingimusele vastavad ka oma tegevusega kasumit mittetaotlevad sihtasutused.

Kolmanda tingimuse juures on oluline lähtuda mõiste „keskkond“ sisust, mitte väljendist „keskkonna kaitsmine“. See tähendab, et keskkonna kaitsmise eesmärgina tuleb käsitleda ka mõne keskkonna osa, näiteks linnustiku, pärandkoosluste vms kaitsmist, samuti tuleb keskkonna kaitsmise eesmärgina mõista väljendit „looduskaitse“ vms.

Meie seisukoht on, et vaid ülaltoodud kriteeriumid saavad olla aluseks keskkonnaorganisatsioonide määratlemisel. Leiame, et keskkonnaorganisatsiooni mõiste määratlemisel **ei tohi lähtuda** järgmistest tingimustest:

- 1) **organisatsiooni liikmelisus (liikmete arv, elukoht vm);**
- 2) **organisatsiooni tegutsemise aeg;**
- 3) **vaidlusalusküsimuses kõne all oleva keskkonnaelemendi määratlemine organisatsiooni põhikirjas kaitse objektina;**
- 4) **vaidlusküsimuses kõne all oleva piirkonna määratlemine organisatsiooni eesmärkides;**
- 5) **organisatsiooni registreerimis- või asukoht.**

Seega leiame, et keskkonnaorganisatsioonina määratlemiseks ei ole oluline, kui palju on organisatsioonil liikmeid, kas liikmete puhul on tegemist vaidlusaluse piirkonna elanikega, kui kaua see organisatsioon on tegutsenud või kas on tegemist Eestis registreeritud ja tegutseva või rahvusvahelise organisatsiooniga. Ka ei ole kaebeõiguse saamise eelduseks see, et vaidlusküsimuses kõne all olev objekt oleks organisatsiooni põhikirjas määratletud kaitse objektina (see tähendab, et linnustikku kaitsval organisatsioonil on kaebeõigus ka muid keskkonnaelemente puudutavates küsimustes) ega see, et organisatsiooni eesmärgid hõlmaksid vaidlusalust piirkonda (see tähendab, et organisatsiooni eesmärgid võivad puudutada küll vaid üht Eesti piirkonda, kuid see ei piira organisatsiooni kaebeõigust muudes Eesti piirkondades).

Soovime rõhutada ka asjaolu, et kaebeõigus on Århusi konventsiooni III samba reguleerimisobjektiks, konventsioonil on aga veel kaks sammast, mille sätete kohaldamisel peaksid tegelikult leidma lahenduse kui mitte kõik, siis enamik probleemidest. Pöördumine kohtu poole on alles viimane abinõu ja eeldab I ja II sambast tulenevate õiguste rikkumist. Seetõttu leiame, et on ülimalt oluline jälgida, et kaebeõigus säiliks võimalikult laial organisatsioonide ringil, et oleks tagatud üldsuse huvide kaitse juhul, kui ei järgita Århusi konventsiooni sätteid.

Eesti Keskkonnaühenduste Koja liikmed

Eesti Tehiskeskkonna Instituut
Eesti Looduskaitse Selts
Eesti Noorte Looduskaitse Ühing
Eesti Ornitoloogiaühing
Eesti Roheline Liikumine
Eesti Üliõpilaste Keskkonnakaitse Ühing „Sorex“
Eestimaa Looduse Fond
Nõmme Tee Selts
Pärandkoosluste Kaitse Ühing
Säästva Eesti Instituut
Tartu Üliõpilaste Looduskaitse Ring

